THE TEACHINGS OF NEAGOE BASARAB TO HIS SON THEODOSIE AND VLADIMIR MONOMAKH'S TEACHING. A COMPARATIVE STUDY

Andreea Gabriela IVAȘCU (ANDREI) [*]

Abstract*: Appeared at a distance of four centuries, without any connection between them, the two works have the following distinctive features: the Russian work was considered the masterpiece of the universal parenethical literature; the work of Romanian voivode, stylistically superior, transcends the dogmatic stereotypes. By analizing the common places and the areas of diversity, the present study focuses on the message, exploring the depths by presenting, from two different perspectives, the relationhip between determinism and freedom in the Christian Middle Ages.*

Keywords*: parenethical, persuasive, parable*

Taking into account the fact that the parenethical literature which was extended to the representative civilizations from the Far East to the West, had an uneven representation in the Slavic literatures (the princes' "Mirrors" became, in the Slavic literature, biographies of the Slavic Tsars, instead the Ukrainian and the Belarusian literature have not known such writings), *Vladimir Monomakh's Teaching* was considered " the most genuine and representative parenethical work of the Orthodox Slavic" (Zamfirescu, 2010:548), "a real masterpiece of the genre" (*Ibidem*: 549).

The circulation of this work, which made it famous, is probably due to the popular manner of writing (a simple ethical code of the Orthodox Christian) and to the reduced dimensions, that, as in the case of *Stories about Dracula*, made it functional.

One can notice that Vladimir Monomakh's work coincides, as to its message, with only the first part of the work *The Teachings of Neagoe Basarab to His Son Theodosie.*

2. The possibility of comparing the Russian work with that of Neagoe Basarab in Slavonic (only the first part) – the affirmation of the value ratios refers to the entire work- should take into account three aspects: the distance of about four centuries between the two messages; the dogmatic difference between the two authors; and, last but not least, the disproportionate dimensions between the two texts.

Vladimir Monomakh lived until 1125, whereas Neagoe Basarab lived until 1521, and, admitting that they completed their work in the last part of their life (which is certain to Neagoe Basarab), those four centuries suppose an evolution in the Orthodox thinking, a new way of understanding the Holy Writ, according to the dogmatic debates of that time.

Neagoe Basarab, who had been trained under the spiritual patronage of Patriarch Nifon, displays his religious literacy that had laid at the basis of his training.

[*] University of Pitesti, andreea.andrei33@gmail.com

BDD-A29788 © 2016 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:12:19 UTC)

For him, the Christian teaching constituted the basis in the process of forming his own personality. He actually thought that, as the flowers bloom in the sun absorbing its light, so, the most valuable nutrition in educating a young man was the divine light that came from the knowledge of the holy books.

Referring to Neagoe Basarab, in 1905, the Russian philologist Alexandr Iațimirski, knowing only a few excerpts from the issue of the Slavonic original, affirmed: „ An excellent stylist, a profound thinker and a conscious moralist, the voivode-writer is nothing if not a philosopher, who managed to enlarge the horizon of the formal Christian dogma and to confer a general human nature to his practical advice in the field of stereotypical piety" (apud Zamfirescu, 2010: 549; cf. și Mihãilã, 1996: LXVIII).

Bogdan Petriceicu Hasdeu wrote: „Neagoe Basarab, this Marcus Aurelius of Walachia, a principe- artist and philosopher ..." (CB, II, 1984, p 316). Similarly, the great Slavicist considered that it was about "a literary production of one of the most cultured rulers of our ancient times" (Bogdan, 1898: 35, cf. Mihãilã, 1996: LXX).

The text about Vladimir Monomakh's teaching is kept, although it makes several references to the sacred texts which were non-individualized by the publisher, as in the case of *The Teachings of Neagoe Basarab*, within the scope of a popular understanding of Christian faith. Moreover, he addresses himself not only to his sons, but also to his followers, in general.

As to their dimensions, the two texts (taking into account the first part of the work of the Romanian voivode), present a huge disproportion. *Vladimir Monomakh's Teaching to His Sons* has eighteen pages, but, actually, only the first eight pages represent the teaching itself, while the last two pages (*The Monomakh's Story about His Life* and *The Monomakh's Letter to Oleg Sviatoslavici*) refer indirectly to the message.

The text referring to *Neagoe Basarab's Teachings to His Son Theodosie*, as any textbook concerning the instruction of a young prince (it was considered "the first religious book known in the history of the universal literature, designed to the instruction of the young son of a prince", Zamfirescu, 2010: 405), is both persuasive (exercised by the explanation method) and expository : it aims to penetrate by the clearance of reasoning in the young man's soul and thinking, but, at the same time, it shows him the texts of the holy books which, not only them, as arguments of authority through the confirmations which they set forth, were to connect him to the universal learning of Christian faith. The latter represent, in fact, an illustrative teaching material.

As it was shown, the main message in *Vladimir Monomakh's Teaching* is encountered in the first part of *The Teachings* of Neagoe Basarab. This work contains 126 pages, of which, the persuasive text (46 pages) represents only a half of the expository text (80 pages). It is obvious that the author, having the positon of a magister, attaches great importance to the knowledge of the holy books, which represented the light of his personality in training. The persuasive text represents only the way in which the author understood these texts, making them, by his own thinking, efficient tools in the attempted reconstruction of the new (young man's) ruler's personality.

BDD-A29788 © 2016 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:12:19 UTC)

Neagoe Basarab defines the nature and the dimensions of the persuasive text: „*Și aceste să nu le gândești că le grăescu eu din capul mieu, ci toate le-am aflat în Sfintele Scripturi și ți le grăescu ca să-ți fie de certare și de învățătură și de toată trezviia și chibzuiala și bucuriia ce va să fie, cum ți le voi arăta mai înainte pre amăruntul și le vei vedea chiar*" (p. 20).

The expository text is equally clearly defined: „*Drept aceia, frate, foarte iaste bine și frumos și să cuvine a le grăi și a povesti de cele ce sântu de folos sufletului și să citim Sfintele Scripturi și să le socotim*" (p. 16).

3. *Vladimir Monomakh's Teaching* seems to be rather a practical guide of a good Orthodox Christian, addressed both to the Tsar's sons and to other successors.They are not asking a rigid belief, but only awareness of the need to obtain divine mercy and perseverance in accomplishing it:. „*nu prin pustnicie, nu prin viață de călugăr, nici prin post aspru pe care le țin oamenii de bine, ci prin puțină stăruință se poate dobândi mila lui Dumnezeu*" (p. 530).

On the contrary, with Neagoe Basarab, the eulogy of the monastic torment, as the supreme way of worship to God, appears in the first part of the *Teachings*, on six pages of the text.

Neagoe Basarab also observes a wider addressability of his precepts which were illustrated by parables: „*Așijderea și dumneavoastră, credincioșilor miei boiari, mari și mici și tuturor slugilor mele care slujiți cu buna și sfânta adeverita credință, și altor oameni, tuturor, carei cred în Dumnezeu*" (p. 125).

No trust in alleged efforts is imperative to Valdimir Monomakh. Moreover, the author, through his modesty, which was considered a rare thing to a crowned head, often became confused, surpassing the limits of a *captatio benevolentiae*: „*Fiii mei, sau oricine veți asculta această mică scriere să nu râdeți, ci oricui din fiii mei îi va fi pe plac s-o primească în inima sa (...). Iar dacă cumva nu-i va plăcea această scriere, să nu râdă, ci să spună « la drum lung, șezând în sanie, a spus lucruri fără rost*» (p. 256-257); *Dacă cele din urmă nu vă plac, luați cel puțin pe cele dintâi*(p. 527); *Iar ce este mai departe, e învățătură din slaba mea pricepere*" (p. 531).

In his persuasive strategies, even if his writings are more sensitive, Neagoe Basarab tries not to emphasize the offence of disbelief. On the contrary, he uses all the skills acquired during his apprenticeship by the Patriarch Niphon to select the best illustrative texts in rder to help him intensify his persuasive force: „*Iată acum, o, iubitul mieu fiiu, câte pilde ți-am arătat din scriptura Legii Noao (...) Așijderea și din Scriptura cea veche, cât m-am priceput, m-am nevoit de m-am arătat și v-am spus*" (p. 125).

The existence of this textbook does not exclude the subsequent experience of the young Theodosie, who needs to be guided by the wisdom of the tradition: „*Întreabă pre tată-tău și-ți va spune și pre bătrânii tăi cei înțelepți și temători de Dumnezeu și cu sfat bun,și te vor învăța toate câte să cad și să cuvine a le face spre voia lui Dumnezeu și spre folosul trupului și al sufletului tău*" (p. 47); „*Și pre fămăele cele bătrâne, pre toate să le aibi ca pre niște mumânii, în locul mă-tei*" (p. 48).

4. To Vladimir Monomakh, the motivation of the Divine faith appears, in the first place, as an amazement in front of the creative force of nature: "*mintea omenească*

BDD-A29788 © 2016 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:12:19 UTC)

nu poate pricepe minunile tale (...) cum a fost creat cerul sau cum soarele, sau cum luna, sau cum stelele și întunericul și lumina și cum a fost pus pământul pe ape (...). Diferitele animale și păsări și pești au fost împodobiți de Providența Ta, Doamne! Și de această minune ne minunăm, cum din țărână ai făcut pe om, cât de diferite sunt fețele oamenilor; dacăar fi adunați toți oamenii, nu toți au aceeași înfățișare, ci fiecare are fața sa, înțelepciune divină" (p. 530). The confirmation is found in small signs: „*Dacă cel drept este răsplătit, înseamnă că există Dumnezeu care judecă pe pământ*" (p. 528).

In *Neagoe Basarab's Teachings to His Son Theodosie*, the motivation of faith emerges from the determinism of creation itself: everything around man as well as the elements of nature aim to praise God: „*Dar pentru ce? numai ca să lăudăm numele lui (...) Aşijderea au tocmit și firea ființii noastre ceii omenești și ne-au dat minte și cuvântu și suflet îmbrăcate în trup și ne-au înfrumusețat cu chip și cu podoabă (...) și ne-au alcătuit trupul cu toate mădularele: cu gură, cu urechi, cu picioare, cu ochi și cu mâini, ca acestea toate să le întindem și să le lărgim în lauda lui Dumnezeu (...). Trup ne-au dat ca cu dânsul să slujim Dumnezeului celui puternic, iar nu pentru lucruri spurcate și scârnave (...). Gură ne-au dat ca să o desfacem și să o deșchidem și cu mare glas să lăudăm mărirea și puterea lui (...). Ochi ne-au dat ca să-i ridicăm în sus și să vedem slava lui Dumnezeu, cu a cărui poruncă să făcură toate, cerul văzduhul, soarile, luna și stelele și altile toate câte suntu văzute și nevăzute (...). Limbă ne-au dat (...) . Picioare ne-au dat, iar nu ca altor dihanii (...), ci noao ni să cade să păşim dreptu spre cele cerești și cu trupul și cu capul"* (p. 2-3).

The didactic imperative is confessed: „*Iar noi să rugăm pre Dumnezeu să fim desăvârșiți*" (p. 14).

For Neagoe Basarab, the strongest motivation is connected to the condition of the young prince. The divine option is not only to make him king on earth but also in heaven: „*Vezi, iubitul mieu, pre împăratul cel mare, care ne-au iubit și ne-au făcut și pre noi împărați pre pământu, ca și pre Sine și-I iaste voia să fim și în cer. Și dacă vom vrea noi, vom fi*" (p. 6); „*pentru că sântem datori să plătim lui Dumnezeu pentru ce ne-au dat și ne-au dăruit*" (p. 30); „*Iar de nu mă vei asculta, o,iubitul mieu fiiu, și de învățăturile lui Dumnezeu nu vei griji și nuvei face voia și dreptățile lui Dumnezeu (...) să știi că va lua Dumnezeu domniia de la tine și o va da altuia*" (p. 19).

One can notice here that, unlike the simple motivation, proposed by Vladimir Monomakh which was based on astonishment, the motivation thoroughly structured and seconded by the entire literature of the holy texts, which represent the basis of the Wallachian voivode's pedagogy, has a much stronger force of persuasion, presenting a much deeper extension which was thus required by the complexity of life attempts.

5. As in the representations of the old *Didahii* (which appeared around the same time), the life alternative was represented in Vladimir Monomakh's work by the two paths. The path of sin which leads to the fires of hell and eternal torment (death pathway) and the path of salvation by faith which ensures eternal life, through reconciliation with oneself and with divinity at the same time. According to the archetype, this content is antithetically organized: prohibitions, advice, explanations and frequent addresses to deity, from invocations to entreaties.

BDD-A29788 © 2016 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:12:19 UTC)

5.1. For Vladimir Monomakh, prohibitions are rather behavioral, both for the sons of the ruling princes and for the ordinary believers: „*Nu te lua la întrecere cu cei vicleni, nu invidia pe cei ce fac nedreptăți"*(p. 527); „*Să nu vorbească cu furie, să nu defaime în discuții, să nu râdă peste măsură (...), să nu vorbească cu femei neroade (...) să nu se dea în lături de a da învățăminte celor doritori de putere (p. 529),ieșind la război nu vă leneviți, nu vă dedați nici la băutură, nici la mâncare, nici la somn (...); Oriunde în drumul vostru (...) nu îngăduiți slugilor să facă pagubă nici alor voștri, nici celor străini, nici satelor, nici sămănăturilor, ca să nu vă blesteme oamenii"* (p. 532)...

The persuasive texts of Neagoe Basarab and not only them, denote a particular didactic sense of the teacher, based exclusively on positive thinking, taking more restrictions in the form of advice and motivated by necessity, all of them being of divine origine:: „*Drept aceia, să cade fiiului împăratului (...) Drept aceia să cade împăratului și domnului să aibă judecată direaptă și nefățarnică*" (p. 7); „*Drept aceia frate, foarte iaste bine și frumos și să cuvine a le grăi...* (p. 16).

5.2. The true teaching of Vladimir Monomakh's sons is represented by the advice and the urges to always seek the true faith. There is a hierarchy in the advisor's mentality, from the support-advice, which generates the Christian behavior, to the advice which involves a certain similarity with the understanding that God shows to all believers.

The first advice provides a cyclic structure to the teaching, being at its beginning and end: „*Mai întâi de toate, pentru Dumnezeu și pentru sufletul vostru, să aveți în inima voastră teamă de Dumnezeu*" (p. 526); „*Și iată vouă temeia toate: să aveți teamă de Dumnezeu mai presus de orice*" (p. 533).

The most important of all the similarity advice concerns the attitude towards poor people and the spirit of justice: „*să dați pomană din belșug, căci acesta este începutul oricărui bine" (p.526); „Cel drept face în fiecare zi milostenie*" (p. 528); „*izbăviți pe cel ocărât, judecă drept pe orfan, apără pe văduvă*" (p. 529); „*Iar mai ales nu uitați pe săraci, ci, pe cât vă e îngăduit, după puterile voastre, hrăniți și dați orfanului, iar văduvei ocrotiți-i dreptul și nu îngăduiți celor puternici să piardă pe un om*" (p. 531); „*Oriunde veți merge și oriunde vă veți opri, dați de băut și de mâncare cerșetorului*" (p. 532).

The advice given by Neagoe Basarab reveals the privileged position of the ruler which confers him the power to make charity: „*Iubitul mieu fiiu, să fii milostiv tuturor oamenilor și tuturor gloatelor, care ți le va da Dumnezeu pre mâna ta*" (p. 5). And this even more, as the role of those for whom charity is doing is great in doomsday: „*Acolo vom avea procatori buni, săracii pre carii i-am miluit, mai înainte de moartea noastră, într-această lume. Pentru aceia să silim să miluim pre toți mai nainte, până ce nu ne ajunge moartea*" (p. 122).

Thus, giving such a piece of advice, Vladimir Monomakh, tends to neutralize the vengeful behavior as well: „*Noi oamenii suntem păcătoși și muritori, iar dacă cineva ne face rău, noi vrem să-l înghițim și mai degrabă să-i vărsăm sângele; iar Domnul nostru, stăpânind și viața și moartea, rabdă deasupra capetelor noastre toată vița noastră*" (p. 530).

BDD-A29788 © 2016 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:12:19 UTC)

Neagoe Basarab's advice with the strongest impact is not the direct one, but that which accompany the illustrative texts, especially that in the Kings'Book. In order to offer the St. Constantine the Great as a model, he selects a large part of the Panegyric of St. Constantine the Great, written by Euthymius, theTarnovita's Patriarch, "which provides Tsar Ivan Sisman and all Christian rulers the absolute model of Christian ruler" (Zamfirescu, 2010: 412, nota 53). The advice comes as an obvious necessity imposed by the previous message: „*Vezi, iubitul mieu fiiu, cã Constantin, marele împărat și îngăduitoriul lui Dumnezeu (...). Așa fã și tu, fãtul mieu, să chemi pre Dumnezeu și în vremile cele bune și de pace și în vremile cele de grijã și să te păzești în curăție*" (p. 84).

Moreover, after the parable of any of the Biblical Kings and often interspersed in the text, there are some pieces of advice, such as: „*Așijderea fã și tu, cum fãcu acel împărat bun și credincios și te vei înălța întru smerenia ta*" (p. 108).

5.3. The advice and prohibitions are usually found in antithesis. This is sometimes organized, even in the Russian text, into large structures according to the model of extensive ramifications, encountered in the circular phrase: „*Căci puterea celor păcătoși se va frânge, iar pe cei drepți îi va întări Domnul; cum păcătoșii vor pieri, iar pe cei drepți îi va milui; cãci cei ce îl vor binecuvânta vor moșteni pământul, iar cei ce-l vor blestema vor pieri*" (p. 527). Sometimes, the antitheses are simplified to the lexical level: „*jefuit - nu te răzbunã, urât - iubește, alungat – suferã, hulit – taci, omoarã păcatul*" (p. 529).

The eulogy of the prayer and teaching is done by Vladimir Monomakh by conceiving these acts in their primary structures. The prayer must be permanent and, because it signifies the divine power, it has a healing role.: „*Nu lãsați să treacã nicio searã, dacã puteți, aplecați-vã până la pãmânt; dacã sunteți bolnavi, de trei ori; nu vã leneviți căci prin această înclinare din timpul nopții și prin rugăciune, omul biruie pe diavol, iar ceea ce a greșit în timpul zilei, prin aceasta se mântuie*" (p. 531).

The role of the teaching is rendered by simple analogies. : „*Ceea ce știți bine, nu uitați, iar ceea ce nu știți învățați – asa cum tatãl meu, stând acasã, știa cinci limbi, de aceea a avut cinste de la alte țări*" (p. 533).

In the first part of the work *The Teachings..*, Neagoe Basarab emphasizes the effort of knowledge: "*Ci fi-va atâta destul? Au iar vom mai adaoge învățătura! Cã să cade cu denadinsul să mai învățăm*" (p. 16). In that phase of learning, the magister does not speak about knowledge in general, but, conforming to the principle of respecting the particularities of age, he establishes the most important learning items, which, in the first part, are represented by the parables of the Kings: „*și pre scurt, toate să le arãtăm chiar cine din împărați și în ce chip au îngãduit lui Dumnezeu și iar cum au călcat legea și au mâniiat pre Dumnezeu, iar unii dentr-înșii cum au întorsu pre Dumnezeu iar cu milã pentru cãința lor (...) alții mulți pentru negrija lor și pentru neîntoarcerea inimii, au perit*" (p. 21).

Thus, an advice addressed to the ruler is considered by the Russian Tsar similar to that addressed to an ordinary man: „*Nu ucideți nici pe cel drept, nici pe cel vinovat și nu dați poruncã să fie ucis; chiar dacã trebuie să fie condamnat la moarte, feriți-vã de a pierde sufletul unui creștin*" (p. 531).

BDD-A29788 © 2016 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:12:19 UTC)

Neagoe Basarab let the voivode the power to decide by trial and to establish the guilt and punishment: „*Şi să nu omori pre nimenea făr'de judecată dreaptă şi făr'de spovedanie, ca să nu fii şi tu junghiat fără milă ca noatenii şi ca mieii; că sângile omului nu iaste ca sângile vitelor sau ca altor fieri, ca al păsărilor, ci iaste într-alt chip, sânge ales şi curăţit al Domnului nostru Iisus Hristos, pre care l-au vărsat pre cruce (...) ca nu cumva pentru pripăsă moară ţie cu trupul, iar lui Dumnezeu cu sufletul*" (p. 5).

6. The conclusions that can be drawn from these comparisons highlight the complexity and the profundity of *Neagoe Basarab's Teachings to His Son Theodosie,* which coincides with Noica's genious intuition, based, at that time, on partial knowledge of the text, who found it "the first great book of Romanian culture" (Noica, 1943: 15; cf. și 1991: 14). Later, it was considered "the great book of Romanian identity in Renaissance Europe and in universal culture" (Zamfirescu, 1996: V).

The edification was valid for both the Slavonic text and the one which appeared in Romanian, a century later.

Such a comparison underlines the nature of the text, which is essentially a large argumentative strategy where the persuasive text of the author coordinates the selection of the illustrative text, as an obvious motivation for the formation of Christian conduct, with the aim of bringing to perfection a new political and moral-religious personality.

Bibliography

Bogdan, I., *Luptele românilor cu turcii până la Mihai Viteazul. Cultura veche română*, Bucureşti, 1898

Hasdeu, B., *Cuvente den bătrâni, II*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1984

Noica, C., *Pagini despre sufletul românesc*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991

Mihăilă, Gh., *Originalul slavon al Învăţăturilor lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie,* în vol. *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, Bucureşti, Editura Roza Vânturilor, 1996

Zamfirescu, D., *Marea carte a identităţii româneşti în Europa Renaşterii şi în cultura universală,* prefaţă la *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie*, Bucureşti, Editura Roza Vânturilor, 1996

Zamfirescu, D., *Prefaţă, Note* la *Învăţăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie,* Bucureşti, Editura Roza Vânturilor, 2010

BDD-A29788 © 2016 Universitatea din Pitești
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:12:19 UTC)